

Waarschuwing voor verzoeken van zwanendrifters

Leewieken van jongen van knobbelzwanen mag alleen onder strenge voorwaarden

De KNMvD informeert haar leden in dit bericht over het zogenaamde zwanendriften, omdat dierenartsen sinds kort mogelijk door zwanendrifters geconsulteerd kunnen worden om de jongen van de door hen gehouden knobbelzwanenparen te leewieken. Alvorens dierenartsen op een dergelijk verzoek ingaan, is het raadzaam dat zij zich van een aantal belangrijke zaken vergewissen. In het navolgende wordt eerst in het kort uitgelegd wat zwanendriften is. Vervolgens komen de aandachtspunten voor dierenartsen aan de orde.

Wat is zwanendriften?

Het zwanendriften is een beroep dat uit de middeleeuwen stamt. Zwanendrifters houden knobbelzwanenparen c.q. zogenaamde broedparen in de vrije natuur op andermans gronden. In de provincies Zuid Holland, Utrecht en Noord Holland is een aantal zwanendrifters actief. De zwanendrifters mogen ingevolge hun ontheffing enkel en alleen geleewiekte knobbelzwanenparen c.q. broedparen houden en driften, die door middel van een tatoeage op de snavel en/of een pootring gemerkt moeten zijn.

Als de broedparen nakomelingen voortbrengen, vangen de zwanendrifters de ouderdieren met een vangstok en binden daarna de poten vast. Vervolgens vangen zij de jongen en knippen zij met een schaar, zonder sedatie, het laatste deel van één van de vleugels van de jongen af. De zwanendrifters leewieken de jongen om verschillende redenen. Geleewiekte jongen zijn voor de zwanendrifters nadien makkelijker te vangen dan niet-geleewiekte jongen. Het merendeel van de afnemers van de zwanendrifters vraagt om geleewiekte knobbelzwanen.

Om de nakomelingen van de door hen gehouden broedparen te mogen verhandelen, zijn de zwanendrifters verplicht om de jongen tussen de 8 en 12 weken leeftijd te voorzien van een naadloos gesloten pootring. Enige tijd na het leewieken van de jongen, vangen de zwanendrifters de ouderdieren en hun jongen opnieuw en brengen dan bij de jongen een naadloos gesloten pootring aan. Vanaf een leeftijd van circa 2,5 tot 3 maanden (en ouder) vangen de zwanendrifters de jongen uit de weilanden weg en vervoeren die in hun auto naar hun bedrijfsopslag. Vanuit hun opslag verhandelen zij de gevangen knobbelzwanen als siervogel aan hun afnemers in binnen- en buitenland. Indien de nakomelingen echter niet tijdig zijn voorzien van een naadloos gesloten pootring, mogen de zwanendrifters deze jongen niet uit de weilanden weg vangen en die nadien verhandelen.

Het houden en driften van knobbelzwanen voor vlees, dons, eieren en veren is ingevolge de Flora- en faunawet verboden. Dankzij een overgangperiode van 10 jaar en nog een extra ontheffing van 5 jaar door oud-minister Verburg was het driften van knobbelzwanen voor vlees, dons en veren nog jarenlang toegestaan. Deze ontheffing is uiteindelijk per 1 april 2013 beëindigd.

Het houden en driften van knobbelzwanen als zogenaamde siervogels is de zwanendrifters nog onder bepaalde voorwaarden tot en met 7 oktober 2018 toegestaan. Op 8 oktober 2013 verleende staatssecretaris Dijkema aan zwanendrifters een ontheffing van de ringplicht voor de broedparen die de zwanendrifters tot die datum hielden; dat betekent dat die broedparen geen naadloos gesloten pootring hoeven te hebben. De broedparen die de zwanendrifters echter na 8 oktober 2013 houden, moeten wel voorzien zijn van een naadloos gesloten pootring. Omdat niet is vast te stellen of de zwanendrifter een bepaald broedpaar al vóór 8 oktober 2013 had of die zich nadien heeft toegeëigend, is de handhaving van deze ontheffing praktisch onmogelijk.

Zwanendrifters mogen sinds 1996 niet zelf de jongen van de door hen gehouden broedparen leewieken

Hoewel het de zwanendrifters ingevolge wet- en regelgeving sinds 1996 niet was toegestaan om zelf de nakomelingen van de door hen gehouden broedparen te leewieken en deze ingreep enkel door een dierenarts mocht worden verricht, heeft de NVWA hier tot voor kort niet op gehandhaafd. Het was de zwanendrifters sinds 1996 evenmin toegestaan om de knobbelzwanenparen zelf te (her)tatoeëren; dit is ook een ingreep die enkel door een dierenarts verricht mag worden. Onder politieke druk deelde de NVWA eind 2013 aan de zwanendrifters mede dat zij per 1 januari 2014 de toepasselijke regelgeving op het zelf leewieken van de jongen alsmede op het zelf (her)tatoeëren van de broedparen alsnog zou gaan handhaven. Dat betekent dat zwanendrifters mogelijk dierenartsen consulteren voor het leewieken van de jongen van de door hen gehouden broedparen en/of het (her)tatoeëren van de broedparen.

Belangrijke aandachtspunten voor een dierenarts bij het leewieken van de jongen van knobbelzwanenparen c.q. de zogenaamde broedparen

Een dierenarts dient een aantal belangrijke aandachtspunten in acht te nemen, alvorens hij/zij overgaat tot het leewieken van de jongen van de door de zwanendrifters gehouden knobbelzwanen. Indien deze aandachtspunten niet in acht worden genomen, kan een dierenarts mogelijk strafbare handelingen verrichten.

Knobbelzwanen zijn ingevolge de Europese Vogelrichtlijn en de Flora- en faunawet beschermde inheemse diersoorten. Het opzettelijk verontrusten, vangen, bemachtigen, verwonden of doden, alsmede het onder zich hebben en het handelen in knobbelzwanen is verboden op basis van de Flora- en faunawet. Overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet is bij de Wet Economische Delicten strafbaar gesteld. Zwanendrifters mogen ingevolge hun ontheffing enkel en alleen geleewiekte knobbelzwanen-paren c.q. broedparen houden en driften, die door middel van een tatoeage op de snavel en/of een pootring gemerkt moeten zijn. Door het geleewiekt zijn en de aangebrachte merktekens onderscheiden de door zwanendrifters gehouden knobbelzwanen zich van wilde knobbelzwanen.

Het leewieken van jongen van niet-geleewiekte ouderdieren is een dierenarts niet toegestaan, ongeacht het feit of deze ouderdieren met een tatoeage en/of een pootring zijn gemerkt. Jongen van niet-geleewiekte ouderdieren worden namelijk als nakomelingen van wilde knobbelzwanen aangemerkt, die ingevolge de Europese Vogelrichtlijn beschermd zijn. Het leewieken van nakomelingen van wilde (niet-geleewiekte) knobbelzwanen is strafbaar.

Dit betekent dat een dierenarts zich ten eerste zélf ervan moet vergewissen dat de betreffende jongen afkomstig zijn van geleewiekte en gemerkte ouderdieren. De enige methode om dat met zekerheid vast te stellen is door het zelf aanwezig zijn bij het moment waarop de zwanendrifters beide ouderdieren en hun jongen in de vrije natuur vangen. Daarbij is het van belang de precieze locatie van het ouderpaar vast te leggen, zodat duidelijk is welk broedpaar met welk aantal jongen op welke plaats gevangen wordt. In het geval de zwanendrifter bijvoorbeeld aan een dierenarts één volwassen knobbelzwaan (vrouwje of mannetje) en een aantal jongen in de dierenkliniek zou aanbieden met het verzoek om deze jongen te leewieken, is het niet vast te stellen of deze volwassen knobbelzwaan daadwerkelijk het ouderdier van de betreffende jongen is. Daarnaast is evenmin vast te stellen welk ander ouderdier bij deze jongen hoort en of dit andere ouderdier geleewiekt en gemerkt is. Het is daarom dierenartsen af te raden om jongen te leewieken, waarvan hij/zij niet zelf heeft kunnen verifiëren dat die jongen afkomstig zijn van twee geleewiekte en gemerkte ouderdieren.

Als een dierenarts bij het vangen van beide ouderdieren aanwezig is, is het belangrijk om zelf te controleren of beide ouderdieren een geleewiekte vleugel hebben. Dat kan het beste gebeuren door het uitspreiden en inspecteren van beide vleugels van beide ouderdieren. Een geleewiekte vleugel is korter dan een niet-geleewiekte vleugel, omdat daarbij een deel van het bot is geamputeerd. Een niet-geleewiekte vleugel heeft 10 slagpennen. Indien één of beide ouderdieren niet geleewiekt zijn, maar bijvoorbeeld meerdere slagpennen in één of beide vleugels missen en/of gekortwiekte (afgeknipte) slagpennen in één of beide vleugels hebben, is het een dierenarts niet toegestaan van die ouderdieren de jongen te leewieken.

Daarnaast is het van belang om te controleren of beide ouderdieren door een tatoeage (veelal op de rechterzijde van de snavel) en/of door een naadloos gesloten pootring gemerkt zijn. Indien het betreffende geleewiekte ouderdier geen tatoeage heeft, maar een naadloos gesloten pootring heeft, dan dient daarop het zogenaamde kweeknummer van de zwanendrifter vermeld te zijn.

Indien een dierenarts voorgaande zaken bij beide ouderdieren in orde heeft bevonden, kan hij overgaan tot het leewieken van de daarbij horende jongen.

Het leewieken van de jongen van knobbelzwanen moet ingevolge artikel 3 van het Ingrenbesluit op een zodanige wijze worden uitgevoerd dat bij het dier niet onnodig pijn of letsel wordt veroorzaakt en het dier niet meer dan nodig is in zijn functioneren wordt belemmerd. Dat betekent onder meer dat het leewieken in de allereerste levensdagen van de jongen zou dienen te geschieden en dat enkel een dusdanig kort gedeelte van de vleugel geamputeerd wordt dat het dier niet meer dan nodig in zijn functioneren wordt beperkt.

Het is tot slot raadzaam om als dierenarts de navolgende gegevens in een administratie vast te leggen:

- a) de datum en de locatie waar beide ouderdieren in zijn/haar bijzijn gevangen zijn,
- b) de naam van de persoon c.q. personen die beide ouderdieren in zijn/haar bijzijn gevangen heeft/hebben,
- c) de hoedanigheid van beide vleugels van beide ouderdieren,
- d) de op de snavel geplaatste tatoeage(s) en/of de code van de naadloos gesloten pootring van beide ouderdieren,
- e) de leeftijd van de jongen,
- f) het aantal geleewiekte jongen en
- g) de kleur van die jongen. Jongen worden ofwel met een wit donskleed geboren dan wel met een grijs donskleed.

